

Publ. 1766

L.
X.

M O W A

*Xiążęcia J Mści SOŁTYKA Biskupa Krakowskie-
go, podczas Senatus Consilium miana, Anno 1761.
Die 13. Maj w Warszawie.*

Je tayo całemu, światu pod iak słodkim Waszey
Krolewskiej Mści P. N. M. zostaiemy Pano-
waniem, ktore wielkim przyzwoite Monar-
chom, szacunek rozlicznego Cnot rodzaju w
potomne niešie wieki. Oprocz albowiem Chrześciańskiej W. K.
Mści doskonałości w pomyslnych, y przykrych fortuny losach,
słosując wolą Pańską do Przedwiecznych wyrokow, wziąś Wasza
Krolewska Mość nie iako na siebie naturę słońca, gdy iednostay-
nym od pierwszego na Tron Polski wschodu, a miłym nas wszyst-
kich zagrzewasz, objaśniasz, y kontentuiesz światem. Wszakże,
że miłego każdemu przez lat dwadzieścia ośm Panowania Waszey
Krolewskiej Mości zażywamy pokoju, y w tym między Sąsiadami za-
łożonym czasie, dzielność y rostopność, oraz gruntowne z zagranic-
znymi Dworami Waszey Krolew: Mści sprzyianie iest tego autorem.

Ze Wiara Święta w Krolestwie naszym, na Prawdach Przed-
wieczney Mądrości ufundowana, nie tylko nie wiedznieie, owšem
codziennie kwitnie, y pomnaża się po wszystkich Prowincjach,
sprawuie to przedziwna Pobożność, y z BOGIEM złączona świę-
tobliwość Waszey Krolewskiej Mości, ktora Chrześciańskiego Ko-
ścioła

4965

ścioła wzorem, ozdobą, y przykładem, ná pohańbienie innych narodow nazwać się powinna. Ze wolność Polska, kleynot nieofzaczowany, á krwią, y życiem Przodków naszych zapracowany, w nienaruszoney zостаie stałości, pieczołowaniu, surowemu Praw zachowaniu, y miłości Oycowskiej Waszey Krolewskiej Mości dla Synow Wolności, przyznać muśiemy.

Ze Miasta, włości, domy, fortuny nas wszystkich, do dawney przychodzą ozdoby, á co raz lepszego mienia, przezorność ná wszystkie strony niedościgła Waszey Krolewskiej Mości to wszystko opatruie.

Ze cnota szacunek, zasługi nadgrode, występki karę, podług przyzwoitości reguł odbieraią, wzgląd osobliwy, y sprawiedliwość Waszey Krolewskiej Mości, te tak przedziwne dobrego w Państwie porządku skutki sprawuie.

Wyznać to bowiem każdy powinien, co wszystkich, y niechętnych nawet zniewala ferca, że Wasza Krolewska Mość iak by każdemu dogodzić, iakby każdego ukontentować, myślisz, ustawicznie, y myślisz skutecznie: kiedy Duchowny, y świecki stan, tak umiesz poprzedzać łaskami, podzielać Honorami, napełniać dobroczynnościami, że rzadko się znaydzie kto w tym Królestwie, áby nie miał bydź dziełem Rąk Waszey Krolewskiej Mości.

Já o sobie nayobszerniey mowić bym powinien, ále że wielość y wielkość Dobroci Pańskiej ná mnie obficie wylana, wszystko moje przewyższa opowiedzenie y wyrażenie, więc usta moje głębokim wiążąc milczeniem, to tylko powtorzyć umyśliłem, com wyznał w podziękowaniu zá Biskupstwo Kijowskie, iż od początku panowania szczęśliwego W. K. Mści, bo zaraz od pierwszego Roku, przez otrzymanie Scholasteryi Łęczyckiej, corocznie, tak dla siebie, iako y familij moiej z szcudroblivey ręki Pańskiej odbieraiąc Dobrodzieystwa; tá ieść widocznym świadkiem, czym byłem, czym ieśtem.

Biskupstwo

Biskupstwo zaś Krakowskie, za które z iak naygłębszym u Tronu Pańskiego upokorzeniem, mam honor dziękować, będąc nayokazalszym, y w istocie samey nayszacowniejszym w Krolestwie tym szafunkow. Pańskich darem, pociąga mię do oświadczenia takowey wdzięczności, iaka tylko w człowieku dać się może, y gdybym iey przez trakt cały życia mego rzetelnemi dowodami w wierności, respektującym przywiązaniu, w usługach dla Majestatu, iakie tylko stan moy wykonać może, nie oświadczał, sądziłbym się sam za niegodne, y obmierzić Bogu, W.K.Mci y całemu światu stworzenie.

Do tylu zaś nieokreślonych łask ná mnie wylanych, przyimyi ieszcze dobrotliwie Miłościwy Panie tę moją w oświadczeniu wdzięczności ofiarę, oraz życzenie z wzdychaniem, y podniesieniem serca, umysłu, y rąk z licznym ludem, rządóm moim powierzonym do Krola Krolow, o przeciąg iak naydłuższy w czerstwości zdrowia Panowania W.K.Mci, y nayobfitsze z Nayjaśnieyszą Familią Błogosławieństwa, á mnie pozwól Oycowską, y choynie darami szafującą ucałować rękę.

Do Propozycji od Tronu W. K. Mci łaskawie nam podanych, wyrażam Zdanie moje.

TAka jest miłość Oycowska W. K. Mci dla nas prawdziwie marnotrawnych własnego dobra Synow, że nas niewdzięcznych nie tylko cierpieć raczyfz, ále ieszcze z niepojętey Dobroci, y czułego koło naszego uszczęśliwienia pieczołowania, pragnąć nas z ostatniego nieszczęśliwości niebezpieczeństwa, y zguby podzwignąć, sam nam zbawienne podaiesz frzodki.

Swiadkiem tego przez zapamiętałość naszą zerwany ostatni Seym, potrzebnie, y prawnie złożony; nie tak, iak opaczne było tłumaczenie, iż *non precedente Senatûs Consilio*.

Ze potrzebnie, ktoż tego nie wyzna? widząc kray cały napelniony

pełniony niegodziwą, złą monetą, coraz bardzięj się pomnażającą, z ostatnią kraiu, y nas wszystkich ruiną. Z czego, gdy inaczej wybrnąć nie możemy, tylko przez Seym, za radą, y prozbą całego przytomnego Senatu, y *Ministerium*, przez usta Xięcia JMci Prymasa, á powtornie przez nas przy boku Pańskim ná ten czas znaydujących się wyrażone, złożyć go Miłościwy Panie raczyłeś. Ze prawnie, y sprawiedliwie nie wymyślne racye, ále jawna rzetelność y wyrazne Prawa probuią.

Od zaczęcia Panowania szczęśliwego W. K. Mci, oprócz doyscia Seymu 1736. nie mogąc się Rzeczpospolita doczekać innego, *per Resultata Senatûs Confiliorum* 1739. 1744. 1748. 1750. *constanter* Senat w Ręku y woli W. K. Mci składał złożenie Seymu Extraordynaryinego. W tym zaś Roku po zerwanym Seymie przed ostatnim, z ołobliwszey czułości W. K. Mci około Dobra Publicznego, były po dwa razy Rady Senatorow, y Ministrow, przy boku Pańskim rezydujących, á ufilnie o Seymu Extraordynaryinego złożenie dopraszających się, które to Rady, iż żadney różności nie mają, á *Senatûs Confilijs*, uczą nas liczne Konstytycye mianowicie 1573. 1576. 1588. 1590. 1607. 1609. 1641. 1662. 1669. 1677. 1678. & 1717.

Na zupełnieszą zaś kowikycią przeciwnie tłumaczących doskonałe, y zbawienne dla nas myśli W. K. Mci dosyćby było wspomnieć ostatniego *Senatus-Confilium* 1758. *Resultatum* pod czas Inwestytury ná Xięstwo Kurlandzkie Najjaśnieyszego Krolewica JMci Karola Xiążęcia Kurlandzkiego (według Prawa Xiążętom Pruskim, y Kurlandzkim pozwolonego, przy boku Majestatu zasiadającego) w którym to *Resultatum*, przytomny Senat oddać do woli Majestatu złożenie Seymu Extraordynaryinego, gdy Najjaśnieyszy Pan uzna potrzebę. Po tym *Senatus Confilium* nie było Seymu Extraordynaryinego, tylko Ordynaryiny, nie mogła też dari gwałtownieysza potrzeba,

trzeba, iak z napełnionej złej monety w kraju naszym, dla tego W. K. Mć y potrzebnie, y prawnie złożyć go raczyłeś. Który że *iniquo facto* z uchYLENIEM Prawa o Porządku Seymowania, mianowicie Konstytucyi 1690. & 1699. z zatamowaniem publicznego upragnienia y uszczęśliwienia, z podaniem kraju w większą, a day Boże, aby nie ostatnią ruinę zerwany został, ieszcze z osobliwszej łaskawości, y Opatrzności Pańskiej wzywać raczysz W. K. Mć zdania Senatu, iakową pomoc obmyśleć mamy Potrzebom publicznym.

Dla uwolnienia W. K. Mći od nie potrzebnej fadygi, prac, y starania, dla ochronienia nas wszystkich od Enerwacyi przez znaczne expensę na Seymikach y Seymach, dla uniknienia *occasionis proxime* do zwady, y niechęci, które się pod czas tych Publik zdarzają, nie radziłbym Seymu Extraordynaryinego, gdyby inne środki moc z Prawa mające mogły darsi; Ale że otworzenie Mennic, y Gor Olkuskich, est Konstytucyami zabronione, w czym się żadną radą dyspensować nie możemy, tylko Konstytucyą nową, za zgodą Trzech Stanow. Redukcyi też czynić nie możemy, nie mając swojej dobrej monety, bo byśmy przy nieporządku naszym, nie mając dosyć sił do pilnowania Granic, y zabronienia wprowadzenia złej monety, ieszcze mieli gorzej. Jch Mć PP. Podskarbiowie *utriusque Gentis* do czynienia Redukcyi nie mają mocy Prawa, boby ta Ich władza była mocniejsza, nizeli każdego Stanu w Rzeczypospolitej. Są wprowadzić przez Konstytucyą uznani *Præfecti Rei monetarie*, ale do zabronienia wniścia do kraju złych monet, y do Kommissyi Mennicznych przytomność ich potrzebna uznana. Redukcyja zaś *in ante* Im pozwolona, zawsze *ad casum, non in futurum*, y teraz gdyby za zgodą wszech Stanow była otworzona Mennica, y Kommissya do niej, nie inaczej sądzę, tylko aby *circa assistentiam* Jch Mć PP. Podskarbieh, *hoc salutare opus perficiatur*.

Do tego gdyby to iedna *species* monety była, łatwiejzaby
A₃ *subsequi*

subsequi mogła Redukcyja, ale że ich jest kilka, czyli kilkanaście, z których jedne warte dwa szostaki, drugie puł tynfa, inne szostak, inne kilka groszy, więc do uznania ich waloru, potrzebaby po wszystkich Miastach, wsiach, karczmach, mieć Probierzow. Jakoweby kłótnie między Szlachtą, między poddaństwem były, łatwo można sobie wnosić. Zeby zaś wszystkim jedną dać cenę, byłaby nie sprawiedliwość, krzywda, a większe niebezpieczeństwo wprowadzenia jeszcze gorszych monet, a wyprowadzenia tych chociaż złych.

Ex premissis : nie widząc innego zbawienniejszego sposobu do ratunku nas wszystkich, iako przez Sejm, ten zaś Ordynaryiny, dopiero za pułtora Roku má przypadać, a przez tak długi czasu przeciąg, jeszczeby się więcej złych, y gorszych namnożyło monet; Przeto śmiem upraszać W.K.Mci o złożenie iak najszybsze Seymu Extraordinarynego *unice* do monet, podobnie iak mieliśmy Pańskie W.K.Mci Uniwersały na zerwany ostatni Sejm. Azaż Duch Przenajświętszy natchnie wszystkich serca do iedności, y otworzy każdemu oczy do poznania. w iakim zostaiemy niebezpieczeństwie, y iak się ratować możemy. Sądzę y inne materye bydz potrzebne : iako aukcyą woyska, Koekwacyą Wojewodztw Ruskich, Korrekturę sprawiedliwości *in omnibus subsellijs*, y inne materye : ale że te materye różne *pro, & contra*, mające racyocynacye, już nam tyle popsuły Sejmow, y na cożby się zdała aukcyja woyska, kiedy tey garzcie co mamy, nie będziemy mieli czym płacić, iak już y teraz w podatkach między płacącemi, a woyskowemi Deputatami wszczynają się kłótnie, y trudności. Przeto tym bardziey powtarzam proźby moie o Sejm Extraordinaryiny, *unicé* tylko do monet.

Oycowskiem staraniem W.K.Mci będąc do tąd ocaleni, aby przynajmniey w dalszy czas nie wprowadzono w kray tych złych monet, racysz W.K.Mc pilnie zalecić JchMciom PP. Podskarbin, na Komorach, *quam maximam vigilantiam*, tudziez JchMciom PP. Hetmanom, *ut praesent assistentiam militarem*.

Wiele nam do spokoyności zachowania dobrej harmonij z Sąsiedzkiemi

siedzkiemi Potencyami, y sprawiedliwości dla każdego *ut jus suum unicuique tribuatur* przynależy, przeto *Ministerium* niechay zaleci pilności JchMćiom PP. Sędziom Pogranicznym, aby odrzuciwszy niepotrzebne między sobą (*ut practicabantur*) emulacye, tudzież pretexta, zieżdzaiąc ná sądy, pilnie oneż *exequantur*; á iako *officium nemini debet esse damnosum*, tak JchMć PP. Podskarbiowie, áżeby punktualnie JchMćiom PP. Sędziom Pogranicznym należące wypłacali pensye zalecić racysz W. K. Mć.

Seymiki Relacyine są przez Prawo oddane w ręce W. K. Mći, więc ieżeli sądzić oneż potrzebne będzie, aby JchMć PP. Posłowie, współbraci swoim *reddant rationem villicationis suae*, á tamci współbracia uznaią *aliquos abusus libertatis*, lub pozwolenie sobie nad Jnstrukcyą, aby *in futurum* lepszą Praw, y myśli swoich dla dobra Publicznego exekucyą obostrzyli, oddaie zupełney woli W. K. Mći.

Erogowana ná Gońcow, Posłaników, y inne zagraniczne Oryentalne expedycye summa przez JMći P. Wojewodę Krakowskiego Hetmana W. K. sprawiedliwość wyciąga, aby mu ze Skarbu Koron: przywrocona była. JMći P. Generałowi Artyleryi Koron: winna iest wdzięczność y za porządek wprowadzony, do teyże Artyleryi, y za hojność w podarowanych ármatach spiżowych. Zá inne zaś expensa przeszłe, y na przyszłe co do reperacyi Kamieńca Podolskiego, opatrzenia w ámmunicyą potrzebną Arsenałow Warszawskiego, Kámieńca Podolskiego, y Lwowskiego, racz W. K. Mć z Skarbu Koronnego wyznaczyć summę.

JMć P. Kuchmistrz W. X. Lit: nie zawiodł *expectationem publicam*, gdy według znanych doskonale godnych Iego przymiotow, z honorem y pożytkiem národu odprawił Poselstwo do Porty Otomańskiej, ktoremu od nas wdzięczność y podziękowanie przynależy, á od W. K. Mći *ex pane bene merentium* aby nastąpiła nadgroda usilnie dopraszam się.

Akademij Krakowskiej y Zamoyskiej Prawa & *immunitates* nie przez parcyalność iako Kanclerz Krakowskiej Akademij, ále iako

przyśięgli Senator domawiam się y dopraszam utrzymania dla nich
Praw Konstytucyami obwarowanych.

Należy nieskończona wdzięczność JchMćiom PP. Marzałkom
Wielkiemu, y Nadwornemu Koronnym za przyozdobienie, y oporzą-
dzenie Miasta tuteyszego brukami, z sławą Narodu, z wygodą nas
wszystkich, y z ochroną Ekwipażow naszych, które to *salutare opus*, aby
kontynuowane było zalecić racysz W.K.Mć Skarbowi Koronnemu.

Desiderium JMći P. Wolskiego Cześnika Jnowłodzkiego do Skar-
bu Koronnego, a iego samego do szczodrobliwości Pańskiej polecam.

JMći P. Roccataniego Agentu W.K.Mći y Rzpety z pilnością urząd
swoy w Rzymie sprawującego, aby naznaczona *ex anteriori Senatūs*
Consilio pensya dochodziła ze skarbu Koronnego, upraszam.

Stołeczne Krolestwa Miasta w Koronie Krakow ze Skarbu Koronn:
w Wielkim X. Lit: Wilno ze Skarbu Litewskiego, aby posiłek iakowy
odebrały, Pańskiemu oddać względowni.

Kończę z nieskończonym podziękowaniem za Oycowskie
W. K. Mći około dobra naszego pieczołowanie, oraz życzeniem
szczęśliwego w naypoźniejszy wieki nad nami Panowania.

